

paralele parallels

Paweł Książek / Paralele / Parallels

pod redakcją
Przemysława Strożka

Wydawnictwo Naukowe Akademii Sztuki w Szczecinie
Szczecin 2020

Rodchenko's Spatial Constructions
Künstlerhaus Bethanien, Berlin, 2011

10

Przemysław Strożek

Wprowadzenie

39

Wojciech Szymański

Poelzig vs. Poelzig. Gothic Modernism and Dark Modernity

13

Przemysław Strożek

Introduction

58

Poelzig vs. Poelzig. Gothic Modernism and Dark Modernity

Bibliography

17

Wojciech Szymański

Poelzig vs. Poelzig. Gotycki modernizm i ciemna nowoczesność

79

Łukasz Białkowski

Malarz w czasach karaoke

36

Poelzig vs. Poelzig. Gotycki modernizm i ciemna nowoczesność

Bibliografia

90

Malarz w czasach karaoke

Bibliografia

95

Łukasz Białkowski

The Painter in the Karaoke Culture

163

Przemysław Strożek

Paweł Książek's Plates

107

The Painter in the Karaoke Culture

Bibliography

178

Paweł Książek's Plates

Bibliography

143

Przemysław Strożek

Tablice Pawła Książka

199

Biografia / Biography

158

Tablice Pawła Książka

Bibliografia

Paralele Pawła Książka

Twórczość Pawła Książka niejednokrotnie była analizowana i interpretowana w katalogach wystaw poświęconych samemu artyście: *Africanized Honey Bees* (Berlin, 2007), *Zbiory* (Kraków, 2008), *N.N. vs. Artists* (Salzburg, 2009), *Silent Utopia* (Poznań, 2009), *Poelzig vs. Poelzig* (Berlin, 2010), jak również w katalogach wystaw zbiorowych i wielu książkach poświęconych polskiej sztuce współczesnej. Powstałe wówczas teksty pisane przez uznanych krytyków sztuki koncentrowały się głównie na pojedynczych projektach i stanowią dziś istotne źródło badań nad przemianami i ewolucją praktyk artysty. W 2009 roku nazwisko Pawła Książka pojawiło się ponadto w polu krytyki sztuki i w dyskusji nad pionierskim charakterem jego twórczości wobec tzw. nurtu surrealistycznego w młodej polskiej sztuce końca pierwszej dekady XXI w. Redaktor naczelny pisma „Obieg” Grzegorz Borkowski pisał: „Dziś niewielu nawet krytyków sztuki pamięta, że (...) postawę [surrealizującą] prezentował w swoim malarstwie Paweł Książek. W pierwszych latach po 2000 roku sięgał on do wyobraźni i kolorystyki psychodelicznej, nieodpowiedzialnie budował z częściowo tylko rozpoznawalnych elementów hipnotyczny świat, od którego bolały oczy. Wystąpił z tym jednak za wcześnie i nie został rozpoznany jako zapowiedź nowego nurtu. Przyznam się, że ja też nie umiałem rozpoznać wtedy, co to malarstwo proponuje, choć wiedziałem, że jest fascynujące”¹. W reakcji na definiowanie artysty jako pioniera młodego surrealizmu w Polsce redaktor naczelny pisma „Arteon” Piotr Bernatowicz podkreślał zgoła odmienne odniesienia w jego twórczości. W tekście *Rewolucja Niesurrealistyczna: Przypadek Pawła Książka* pragnął dać do zrozumienia, że jego twórczość wyrosła z odniesień pop-kulturowych i przerodziła się w tzw. „paradokumentalny realizm”². Owe próby rozpoznania działań artystycznych Pawła Książka, podjęte w krytyce artystycznej poprzedniej dekady pokazują jak bardzo jego twórczość wymyka się klarownym definicjom i klasyfikacjom w obszarze jednego nurtu czy tematyki. W końcu też wszystkie te przywołane wyżej postawy: surrealistyczną, pop-kulturową i paradokumentacyjną, odnaleźć można w jego pracach na przestrzeni ostatnich dwóch dekad.

Intencją niniejszej monografii jest poszerzenie badań i refleksji interpretacyjnych nad twórczością Pawła Książka, które dotychczas zostały podjęte w najróżniejszych publikacjach. Monografia ta poświęcona jest przede wszystkim istotnym problemom, obecnym w jego praktyce artystycznej, które na nowo poddane

Wprowadzenie

1. G. Borkowski, *Czy to będzie „jutro” polskiej sztuki?* [online]. [dostęp: 03 stycznia 2009]. Dostępny w Internecie: <https://archiwum-obieg.u-jazdowski.pl/teksty/5982>

2. P. Bernatowicz, *Rewolucja niesurrealistyczna: Przypadek Pawła Książka* [online]. [dostęp: 10 stycznia 2009]. Dostępny w Internecie: http://www.arteon.pl/forum.php?id_note=98

zostały wnikliwym analizom w perspektywie historii sztuki i kultury wizualnej, refleksji filozoficznej, a także ugruntowanych współczesnych metod kulturoznawczych. Na poniższą publikację składają się trzy, napisane specjalnie na tę okazję, artykuły formujące poszczególne rozdziały. W pierwszym z nich Wojciech Szymański rewiduje spostrzeżenia zawarte w swych wczesnych tekstach na temat twórczości Pawła Książka, które opublikował w 2008 roku i poddaje nowej, pogłębionej i wnikliwej analizie cykl malarski *Poelzig vs. Poelzig*. Cykl ten, a także dodatkowo prace z serii *Silent Utopia*, bada w perspektywie historii filmu ekspresjonistycznego i architektury modernistycznej pierwszej połowy XX w., by ostatecznie przypisać Pawłowi Książkowi nowy termin modusu stylowego określony mianem „gotyckiego modernizmu”. Drugi rozdział, autorstwa Łukasza Białkowskiego, prezentuje z kolei twórczość artysty w perspektywie najnowszych refleksji i metod wykorzystywanych do badań nad kulturą współczesną i sztuką nowych mediów. Analizując jego prace malarskie przez pryzmat języka nowych mediów Lwa Manovicha, koncepcji „karaokieżacji kultury” Dubravki Ugrešić i kultury „spamu ziemi” definiowanej przez artystkę Hito Steyerl, Łukasz Białkowski rozpatruje twórczość Pawła Książka w kategoriach malarstwa postmedialnego. Ostatni rozdział Przemysław Stróżka poświęcony został natomiast analizie jednego cyklu pt. *Tablice* (2016–2019). W perspektywie historycznych związków nauki ze sztuką tekst ten wykazuje w jaki sposób artysta przemienił się może w historiografa, historyka sztuki i postnaukowca, który w oparciu o zestawianie na tablicach obrazów i tekstów, wykorzystuje komparatystyczne ujęcia badawcze i refleksję intelektualną w zderzeniu z właściwą dla praktyk artystycznych intuicją.

Autorzy poszczególnych rozdziałów tej monografii podejmują się zatem analiz odmiennych aspektów twórczości Pawła Książka. Jednak mimo cechujących owe rozdziały różnych podejść interpretacyjnych, zachodzą między nimi ciekawe paralele. Paralela jako termin, określający zestawianie ze sobą cech podobnych i analogicznych, staje się też słowem kluczem niniejszej publikacji. To, co wybrzmiewa z większości tekstów, to również uwypuklenie metody twórczej Pawła Książka, która łączy wszystkie cykle malarskie artysty. Jest nią metoda twórcza oparta na kompozycji paralel, tzn. zestawianiu ze sobą pewnych często nieprzystających do siebie zjawisk i pojęć.

Co zatem, poza paralelizmem, jest prawdziwym znakiem rozpoznawczym twórczości Pawła Książka: neo-surrealizm, pop-kulturowość, paradokumentalny realizm, gotycki modernizm, podejście romantyczne, krytyczny

neomodernizm, malarstwo postmedialne, czy postawa postnaukowca i historiografa? Zdaje się, że nie oddzielnie, ale razem wszystkie owe terminy idealnie charakteryzować mogą jego praktykę twórczą. A mnogość ta pokazuje dobitnie jak wielu istotnych i palących problemów potrafią doszukać się w sztuce tego artysty badacze i krytycy. I właśnie dopiero te pogłębione refleksje badaczy, zajmujących się różnymi dziedzinami z zakresu historii sztuki i kultury wizualnej, wykazać mogą w najbardziej skondensowany sposób syntetyczny obraz dwóch dekad malarstwa Pawła Książka. Prezentują one wyraźną doniosłość jego malarstwa, które powinno być rozpatrywane również poza tłem polskiej sztuki współczesnej i spostrzeżeń uznanych krytyków sztuki Grzegorza Borkowskiego i Piotra Bernatowicza przywołanych we wstępnym akapicie. Składające się na niniejszą książkę teksty Wojciecha Szymańskiego, Łukasza Białkowskiego i Przemysława Strożka stają się wobec tego ważnym świadectwem, że malarstwo Pawła Książka wpisać należy w bardziej uniwersalne i naukowe, współczesne refleksje kulturoznawcze oraz badania nad kulturą wizualną, by zrozumieć prawdziwe znaczenie przełomowości jego praktyk w poszerzonym polu.

Paweł Książek's Parallels

Paweł Książek's artistic work has already been analysed and interpreted a number of times in exhibition catalogues devoted to the artist: *Africanized Honey Bees* (Berlin, 2007), *Sets* (Krakow, 2008), *N.N. vs. Artists* (Salzburg, 2009), *Silent Utopia* (Poznań, 2009), *Poelzig vs. Poelzig* (Berlin, 2010), as well as group show catalogues and numerous books devoted to Polish contemporary art. The texts written on those occasions by recognised art critics mainly concentrate on specific projects and provide today an important resource for research on the transformations and evolution of the artist's practice. Furthermore, in 2009, Paweł Książek's name appeared in the field of art criticism and in the discussion on the pioneering character of his work in the context of the so-called Neo-Surrealist tendency in young Polish art towards the end of the first decade of the 21st century. The editor-in-chief of the *Obieg* magazine, Grzegorz Borkowski, wrote: 'Few remember nowadays, even among critics, that ... this [Neo-Surrealist] attitude was present in paintings by Paweł Książek. In the first years after 2000, he tapped into the psychedelic imagination and colours, using only partly recognisable elements to crazily build a hypnotic world that made the eyes ache. He proposed this too early, however, and was thus not recognised as the harbinger of a new tendency. I admit that I also failed to recognise at that time what those paintings proposed, but I knew they were fascinating.'¹ In response to defining the artist as a pioneer of young Surrealism in Poland, the editor-in-chief of *Arteon*, Piotr Bernatowicz, emphasised completely different references in Książek's artistic practice. In his text *Rewolucja niesurrealistyczna: Przypadek Pawła Książka* (Non-Surrealist revolution: the case of Paweł Książek), Bernatowicz sought to imply that the artist's work had emerged from pop-cultural sources and transformed into so-called 'para-documentary realism'.² Undertaken by art critique in the 2000s, those attempts to construe Paweł Książek's artistic activities demonstrate the extent to which his work escapes clear-cut definitions and classifications within a single tendency or thematic scope. Last but not least, all the above evoked approaches: Neo-Surrealist, pop-cultural, and para-documentary, can be found in the artist's pieces created throughout the last two decades.

The intention behind this monograph is to broaden the research and interpretative reflection on Paweł Książek's work undertaken so far in various publications. The monograph primarily addresses significant questions

present in his artistic practice which are reviewed in thorough analyses from the perspective of art history and visual culture, philosophical reflection as well as established contemporary methods of cultural studies. The publication features three articles written specifically for this occasion which form its individual chapters. In the first text, Wojciech Szymański reviews the observations from his early texts devoted to Paweł Książek's work, published in 2008, and offers a new, in-depth and thorough analysis of the painterly cycle *Poelzig vs. Poelzig*. The cycle, and additional works from the *Silent Utopia* series, are researched from the vantage point of the history of Expressionist film and Modernist architecture in the first half of the 20th century. This leads the author to coining the new term 'Gothic Modernism' with reference to the stylistic mode of Paweł Książek's work. Written by Łukasz Białkowski, the second chapter presents the artist's practice from the point of view of the latest avenues of reflection and methods used in research on contemporary culture and new media art. Analysing his paintings through the prism of Lev Manovich's language of new media, Dubravka Ugrešić's concept of 'karaoke culture', and the culture of 'the spam of the Earth' defined by the artist Hito Steyerl, Łukasz Białkowski examines Paweł Książek's work in the categories of post-media painting. The final chapter, penned by Przemysław Stróżek, analyses one cycle: *Plates* (2016–2019). Drawing on historical ties between art and science, the text shows how the artist can transform into a historiographer, an art historian, and a post-scientist, who relies on juxtapositions of images and texts on plates to use comparative research perspectives and intellectual reflection in confrontation with intuition as the hallmark of artistic practices.

The authors of the individual chapters in this monograph therefore analyse different aspects of Paweł Książek's work. However, despite the varied interpretative approaches that inform these texts, interesting parallels occur between them. Parallel, as a term that denotes a juxtaposition of similar and analogous characteristics, is also the keyword of this publication. Most of the texts also highlight Paweł Książek's creative method common to all his painterly cycles. The method in question is based on composing parallels, which means juxtaposing certain, often incongruent phenomena and notions.

What is, therefore, the true hallmark of Paweł Książek's art aside from parallelism? Is it Neo-Surrealism, pop-cultural character, para-documentary realism, Gothic Modernism, Romantic approach, critical Neo-Modernism, post-media painting, or the approach of

1. Grzegorz Borkowski, 'Czy to będzie "jutro" polskiej sztuki?', *Obieg*, 3 January 2009, <https://archiwum-obieg.u-jazdowski.pl/teksty/5982> [accessed 15 April 2020].

2. Piotr Bernatowicz, 'Rewolucja niesurrealistyczna: Przypadek Pawła Książka', *Arteon*, 10 January 2009, http://www.arteon.pl/forum.php?id_note=98 [accessed 15 April 2020].

a post-scientist and historiographer? It seems that these terms, combined, instead of being taken separately, may best characterise his artistic practice. And this multiplicity clearly shows how many important and urgent problems researchers and critics are able to discern in Paweł Książek's work. It is only such in-depth reflection by scholars representing different fields of art history and visual culture that may offer the most condensed and synthetic picture of two decades of Paweł Książek's paintings. They demonstrate the apparent significance of his painterly practice, which should also be considered outside the background of Polish contemporary art and the observations of recognised art critics Grzegorz Borkowski and Piotr Bernatowicz mentioned in the first paragraph. The texts by Wojciech Szymański, Łukasz Białkowski and Przemysław Stróżek that form this publication thus become an important testimony to the fact that Paweł Książek's paintings should be inscribed in more universal and scholarly contemporary avenues of reflection in the field of cultural studies and research on visual culture in order to understand the genuine significance of his breakthrough practices in this expanded field.

N.N. vs. Artists

Salzburger Kunstverein (Künstlerhaus), Salzburg, 2009
(fot. / photo by: Andrew Phelps)

Paweł Książek / Paralele / Parallels

Książka pod redakcją / Edited by:
dr hab. Przemysław Strożek

Autorzy tekstów / Authors:

dr Łukasz Białkowski

Katedra Nauk o Sztuce w Instytucie Sztuki Mediów, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
Department of Art Studies at the Institute of Media Art, Pedagogical University of Krakow

dr hab. Przemysław Strożek

Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk
Institute of Art of the Polish Academy of Sciences

dr Wojciech Szymański

Katedra Historii Sztuki Nowoczesnej, Instytut Historii Sztuki, Uniwersytet Warszawski
Department of the History of Modern Art and Culture, Institute of Art History, University of Warsaw

Recenzja naukowa / Peer review:

dr Małgorzata Kaźmierczak

Katedra Nauk o Sztuce w Instytucie Sztuki Mediów, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
Department of Art Studies at the Institute of Media Art, Pedagogical University of Krakow

Redakcja językowa i korekta / Proofreading

Katarzyna Dziewięcka

Tłumaczenie / Translation:

Łukasz Mojsak

Korekta angielska / English proofreading:

Graham Crawford

Projekt graficzny / Graphic design:

dr hab. Paweł Książek

Wydział Malarstwa, Akademia Sztuki w Szczecinie / Faculty of Painting, Academy of Art in Szczecin

Fotografie / Photographs:

archiwum artysty / artist's archive, **Bartosz Górka** (str. / pp. 57, 160–161),

Andrew Phelps (str. / pp. 92–93, 136–137), **Marcus Schneider** (str. / pp. 132–135)

Wydawca / Publisher:

Wydawnictwo Naukowe Akademii Sztuki w Szczecinie
Szczecin 2020

Akademia Sztuki w Szczecinie
pl. Orła Białego 2
70-562 Szczecin

Druk / Print:

Pasaż sp. z o.o., Kraków

Nakład / Edition:

300

© Akademia Sztuki w Szczecinie & Authors

ISBN 978-83-955375-5-4

